Astroloji, tahmine dayalı analizlerin yolunu nasıl açtı?

Philip Ball
Çeviren : Ezgi Aydın Korkmaz

Fotoğraf: Alamy Büyükayı Takımyıldızı

Son zamanlarda çıkan bir kitap bunu tartışıyor: Astroloji bilimi binlerce yıldır etkiliyor ve algoritmik veri modellemede varlığını sürdürüyor.

Olur da Google'a "Neden Y kuşağı…" yazarsanız, en üstteki sonuç soruyu "astroloji takıntılı?" şeklinde tamamlar: “Neden Y kuşağı astrolojiyle takıntılı?” Gelin cevabı boş verin; tek başına bu soru bile, pek çoğu astrolojiyi en saçma ve sinir bozucu biçimiyle ele alıp sahte bir bilim olmaya mahkum eden bilim insanının çileden çıkmasına neden olabilir. Astroloji uzun süredir çürütülmüş olabilir – evet kaderimizin yıldızlarda yazılı olduğunu varsaymak için hiçbir neden yok – fakat gerçek şu ki Astroloji hala varlığını sürdürmekte, insanın bencilliğinden ve kibrinden beslenerek sayısız alelade dergi ve gazete (ve bazı ciddi olanlar tarafından) tarafından onaylanmaktadır.

Ancak ne kadar can sıkıcı olursa olsun gerçek şu ki, astroloji bilim tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, günümüz bilim insanlarının çoğu bu bilgiyi kabul etmekten utanç duyabilir fakat, gezegenlerin hareket yasalarını keşfeden 17. yüzyıl Alman matematikçisi Johannes Kepler, aynı zamanda o dönem patronu olan Kutsal Roma İmparatoru II. Rudolf için pek çok defa doğum haritası çıkarmıştır.

Fizik alanında doktora sahibi Amerikalı veri bilimcisi Alexander Boxer'ın yeni kitabı bu görüşü değiştirmeyi amaçlıyor. *Cennetin Şeması: Astroloji ve Bilimin Doğuşu*, astrolojinin, en azından Kepler ve Galileo'nun müjdelediği 17. yüzyıldaki sözde bilimsel devrim zamanına kadar, o zamanlar doğa felsefesi olarak adlandırılan şeyin düzenli bir parçası olduğunu tartışıyor.

Boxer, gök cisimlerinin (yıldızlar, takımyıldızlar ve gezegenler) dünyadaki olaylar ve insanlar üzerindeki "astral etkilerine" olan inancın, antik çağlardan beri gece göğüyle ilgili dikkatli çalışmaları nasıl motive ettiğini açıklıyor. Örneğin, Yunan matematikçi Hipparchus gibi bilim insanlarının MÖ 2. yüzyıldaki astronomik gözlemlerinin olağanüstü ayrıntısal inceliği ve doğruluğu, kısmi olarak, mükemmel ve tam veriler sağlandığında astrolojik tahminlerin ve teşhislerin güvenilir olabileceği inancı üzerine kuruluydu.

Fotoğraf: Johannes Kepler'in Linz'de matematik öğrettiği gösteren bir heykeli. Gezegensel hareketleri keşfetmenin yanı sıra, o da bir astrologdu.

“Güneş, ay ve yıldızlar navigasyon için faydalıydı” diyor Boxer. Gezegenlere gelince, ilk zamanlarda gezegen gözlemlerine dair motivasyonun her daim astroloji olduğunu belirtiyor.

Astrolojinin, sıklıkla büyük bilim projeleri olarak adlandırılan Apollo Görevleri ve Büyük Hadron Çarpıştırıcısı gibi çalışmalara da faydalı yan ürünleri olduğuna hiç şüphe yok. Eski Babillilerin astrolojik hesaplamaları onları geometride yeni keşifler yapmaya yöneltmiştir. Gökleri gözlemlemenin ve ölçmenin önemi, usturlap (ilk gökbilimcilerin

yıldız ve gezegenlerin yüksekliğini ölçmede kullandıkları alet/astrolabe) gibi doğru aletlerin gelişimine yardımcı oldu - Geoffrey Chaucer'ın konuyla ilgili bir incelemesi, orta çağ boyunca standart referans çalışmasıydı. Dane Tycho Brahe tarafından toplanan mükemmel astronomik veriler (yine kısmen İkinci Rudolf için horoskop hazırlamakta kullanıldı), himayesindeki Kepler'in keşifleri için gerekliydi.

Boxer, anlaşılır bir şekilde, kitabının meslektaşları tarafından nasıl karşılanacağı konusunda gergin. "Onların nezdinde sözde bilim olan Astroloji hakkında bir kitap için bilimin savaş çığlıklarını üzerinize toplamak biraz mantıksız görünebilir" diye yazıyor.

Öyleyse bu durum onun “katı veri analisti” kimliğini ve güvenilirliğini baltalayacak mı? "Hala bunun için endişeleniyorum!" diyor Boxer. Ancak şunu ekliyor: "Eğer bilim ve fikirlerle ilgileniyorsak, bizlerin çok daha eskilere giden bir geleneğin parçası olduğumuzu kabul etmemiz gerekiyor."

Boxer astrolojiye merak duymaya başladı çünkü “bunun modern veri biliminin öncüsü olarak görülebileceği aklıma geldi. Astroloji çöpse bunu nasıl bileceğiz? Bana öyle geliyor ki bu soruların çoğu veri sorularıdır."

Astroloji, bilim geliştikçe inanılmaz derecede dirençli olduğunu kanıtladı. Kopernik 16. yüzyılın başlarında gökleri yeniden düzenlediğinde, Dünya'nın yerini evrenin merkezindeki Güneş'in aldığı ve evimizi yalnızca bir gezegene indirgediğinde bunun büyük bir darbe olacağını hayal edebilirsiniz. Bu fikir 17. yüzyılın başlarına kadar çok tartışmalı olarak kaldı, ancak Kepler, Galileo ve daha sonra Isaac Newton gibilerin öne sürdüğü gözlemler ve argümanlar, Kopernik modelinin yüzyılın sonuna kadar genel olarak kabul edilmesine yardımcı oldu. Peki astroloji ne yaptı? Boxer, "Hiçbir ritmi kaçırmadı" diyor; yalnızca yeni kozmolojiye uyum sağladı.

"Bu, astrolojinin varoluşsal bir krizle karşı karşıya kaldığı ilk sefer değildi" diye açıklıyor. Hipparchus'un ekinoksların sözde devinimini (takımyıldızların Dünya'ya göre yaklaşık 26.000 yıllık dönüşü) keşfetmesi de buna derinden meydan okumuş olmalıydı. Şüpheciler bunun astrolojinin ne kadar bilim dışı olduğunu gösterdiğini söyleyebilir: Her şeye uyacak şekilde uyarlanabilir. Ancak bunu, zihinlerimizin yararlı görülen fikirlere ne kadar inatla bağlı olduğunun bir yansıması olarak görebilirsiniz.

Boxer, bugün bildiğimiz şekliyle astrolojinin (Güneş burcunuzun bu hafta sizin için neler sakladığını tahmin eden sütunlar) 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bir icat olduğuna dikkat çekiyor. “Modern astroloji büyüleyici bir sosyal

olgudur” diyor. “Bilimsel ve matematiksel bir uğraş olmaktan çıkıp daha sosyal bir şeye dönüşüyor.” Kendisi, bu değişimin iletişim medyası tarafından yönlendirildiğini öne sürüyor: "Modern 12 burçlu burç, bir gazete veya dergi için çok mükemmel." Ancak internetle birlikte bazı şeylerin tersine dönebileceğini söylüyor çünkü web siteleri ve uygulamalar kişisel verilerinize dayalı olarak daha kişiselleştirilmiş astrolojik tahminler elde etmeyi mümkün kılıyor; eskiden olduğu gibi daha "butik, kişiye özel" bir astroloji.

Takımyıldızları, yıldızın ve Samanyolu'nun göreceli parlaklığını gösteren, kuzey yarımküredeki gökyüzünün 1795 tarihli bir Alman gök haritası.

Fotoğraf: Bilim, Endüstri ve İşletme Kütüphanesi/New York Halk Kütüphanesi

Boxer, geleneksel astrolojinin kişisel olmayan neden-sonuç ilişkisine dayalı bilimsel dünya görüşüne mükemmel bir şekilde uyduğunu, sayılarla ifade edebildiğiniz sürece her şeyin "bilimsel" hale geldiğini savunuyor. “Astroloji, insanlık durumuna ilişkin derinlemesine matematiksel olarak determinist bir bakış açısının ifadesiydi” diyor. "Mevcut teknolojilerimizin birçoğunun gittiği yön bu gibi görünüyor; ne satın alacağınızı, nasıl oy vereceğinizi, nerede oy vereceğinizi tahmin eden oldukça basit algoritmalarla oldukça iyi tanımlanabileceğimiz fikri." Sen de düşüp öleceğin zaman gideceksin.” Boxer, eski astrologların doğum haritalarını çizmek ve tahminlerde bulunmak için kullandıkları algoritmalar ile bugün şirketler ve veri analistleri tarafından davranışlarımızı ve yaşam gidişatımızı tahmin etmek için kullanılan algoritmalar arasında doğrudan bir bağlantı görüyor.

Ancak yıldızların ve gezegenlerin Dünya'da üzerimizde fiziksel bir etki yaratabilmesinin bilinen tek yolunun yerçekimi kuvveti olduğunu anladığımızda "göksel etkiler" fikri savunulamaz hale geldi. Ancak Ay'ın ve Güneş'in çekim alanları gelgitlere neden olsa da, bunların bireysel bedenlerimiz üzerindeki etkileri tamamen ihmal edilebilir düzeyde hesaplanabilir. Diğer gezegenler için daha da fazlası; ve birçok ışık yılı uzaklıktaki yıldızlara gelince… unut gitsin.

Boxer, neden birçok insanın bu mantığı ikna edici bulmadığını anlıyor. "Tamamen teorik argümanlar pek ikna edici olma eğiliminde değil" diyor; insanlar somut deliller görmek istiyor. Ancak bunu elde etmek her zaman zor olmuştur. Öncelikle astrolojik tahminler pek çok sonuca uyacak kadar belirsiz olabilir (tabii ki dergi sayfalarındaki yüzeysel ve aptalca burçların dayandığı şey de budur). Ve bugün büyük veri kümelerinin varlığı her zaman yardımcı olmuyor. Bir veri bilimci olarak Boxer, karmaşık rakamlarda sahte korelasyonlar bulmanın ne kadar tehlikeli derecede kolay olduğunu biliyor.

Ayrıca astrolojiyi doğruluyor gibi görünen bazı bağlantılar gerçektir. "İnsanların mesleği ile Güneş burçları arasında bir ilişki var mı?" Boxer soruyor. "Bazı durumlarda evet." Bu durum profesyonel sporlarda onlarca yıldır dikkat çekmekteydi. Ancak bunun gezegenlerle hiçbir ilgisi yok; gençlere yönelik spor müsabakaları için kullanılan son tarihlerdeki yaş farklılıklarını yansıtıyor. Yine de bu, doğduğumuz yılın zamanlarının hayatımızı etkileyebileceği anlamına gelir.

Ancak muhtemelen insanların astrolojiye tutunmalarının nihai nedeni, hiçbir zaman ortadan kalkmayacak olan bir şey: Şaşırtıcı derecede karmaşık bir kozmosu anlamlandırma umudunu sundu ve bize, onun büyük tasarımının bir parçası olduğumuza dair güvence verdi. Boxer astrolojide bir parça doğruluk olup olmadığı konusunda kesin görüşlü olmasa da, bunun nedeni yıldızlardan kaderinizi okumanın gerçekten bir yolu olduğunu düşünmesi değil, astrolojinin temel sezgisinin açıkça doğru olmasıdır: "Astroloji bir anlamı bünyesinde barındırır. Dünyadaki yaşamın daha geniş evrendeki olaylardan etkilendiğini"- örneğin 20. yüzyılda Güneş'in faaliyet döngüsü, kozmik ışınların akışı ve göktaşı etkilerinin evrim üzerindeki etkisi hakkındaki keşiflerin gösterdiği gibi. Sadece bugün tüm bunlara Astronomi diyoruz.

Orijinal Metin: Philip Ball, "How astrology paved the way for predictive analytics", The Guardian, 2020.